

Тернопільський національний економічний університет

## **ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ В ЕКОНОМІЧНО РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ СВІТУ**

У економічно розвинутих країнах є значний досвід управління підприємствами державної власності.

Серед основних критеріїв управління державною власністю у зарубіжних країнах виділяють:

- підвищення вартості державного майна;
- капіталізація;
- обсяг сплачених податків;
- обсяг виплаченої зарплати;
- обсяг здійснених інвестицій [1].

На даний час у зарубіжних країнах існують такі види підприємств, що перебувають у державній власності:

1. Акціонерні товариства (компанії), які передбачають можливість співпраці державного і приватного капіталів. Вони являються найбільш самостійним і незалежним підприємством відносно інших форм власності державних підприємств і найбільш часто зустрічаються у капіталомістких галузях. Найбільш поширений даний вид державного підприємства в таких країнах, як: Франція, Іспанія, Італія.

2. Державні унітарні підприємства – це підприємства статутний капітал яких не поділений на частки (паї, акції), вони є самостійно діючими підприємствами з власним майном і відповідальністю за нього. Даний вид державних підприємств займає домінуюче місце у Англії, також широко використовується в Франції та Німеччині.

В Англії дана організаційно-правова форма державного підприємства отримала назву публічної корпорації (public corporation), у Німеччині – публічної установи (oefentliche Instant), у США – урядової корпорації, в Японії – суспільної корпорації. У Франції ті підприємства які мають основні риси англійської публічної корпорації, визначається як публічна установа (etablissement publique), або як публічне підприємство (entrepr'se publique).

3. Казенні підприємства, які не мають ні юридичної, ні економічної, ні фінансової самостійності. Дані підприємства повністю підконтрольні державі. Даними підприємствами керують певні міністерства, відомства або органи місцевого самоврядування. У своїй діяльності вони виступають лише від імені держави. Фінанси даних підприємств формуються на принципах нетто-бюджету (весь кошторис доходів і витрат включають до державного чи місцевого бюджету) або бруто-бюджету (підприємство має самостійний бюджет а до державного чи місцевого бюджету позитивне сальдо включається в дохідну частину, а негативне у витратну). Зазвичай використовується система нетто-бюджет [2].

Важливе значення у високорозвинутих країнах має контроль за діяльністю державних підприємств. Можна виділити два основні шляхи управління державними підприємствами. Перший полягає у створенні багаторівневої системи управління державними підприємствами через спеціальні органи, другий – через безпосереднє управління державними підприємствами органами державної влади.

Основну роль у формуванні органів управління державними підприємствами відіграють профільні міністерства або уряд, у яких делегованих ними представників – більшість. Також до складу органів управління можуть входити представники трудового колективу даного державного підприємства [3].

У даному випадку особливу увагу слід звернути на досвід управління державними підприємствами Франції. Усі державні підприємства Франції поділяються на два види: адміністративні установи і акціонерні компанії.

Адміністративні установи діють у сфері природних монополій, держава із свого боку здійснює жорсткий фінансово-економічний контроль. Для управління даними підприємствами уряд створює спостережну раду (раду директорів), призначає голову, а в ряді випадків і генерального директора. Держава має право звільнити голову та членів ради органу управління підприємством.

Рада директорів представлена трьохстороннім органом, до її складу входять:

- представники держави, висунуті певними зацікавленими відомствами;
- особи (спеціалісти) підбрані за професійними, науковими і технологічними якостями, які необхідні для підприємства даного напрямку діяльності, призначені урядом;
- представники трудового колективу підприємства [2,3].

Акціонерні компанії (промислові підприємства, які займаються комерційною діяльністю), в яких державі належить значна частка капіталу. Держава здійснює контроль за інвестиціями державних підприємств і фінансує їх за допомогою дотацій, реінвестування дивідендів та іншими шляхами.

Дуже схожа до французької діє система управління державними підприємствами у Китаї, де також існує трирівнева система – збори акціонерів, рада директорів і контролери, менеджмент.

Для підвищення ефективності управління державними підприємствами та уникнення такого радикального методу управління державними підприємствами як приватизація цікавим є досвід Нової Зеландії. У країні було розроблено критерії ефективності державних підприємств, встановлено певні форми звітності, створено методичку підбору кандидатів на керівні посади підприємства. [3]

У країнах Західної Європи осіб які входять до складу органів управління державними підприємствами (у статутному капіталі яких немає частки капіталу приватних осіб) призначає держава. Якщо підприємство належить до змішаної форми власності, тобто у статутному капіталі перебуває і державний і приватний капітал, то і держава і інші акціонери мають право висувати своїх кандидатів в органи управління даними підприємствами.

За кордоном дуже активно застосовується право „золотої акції”, коли держава, не маючи у своєму володінні контрольного пакету, може зберегти контроль за найважливішими рішеннями щодо підприємств з державною часткою. Це право широко застосовується у Великобританії, Франції, Португалії, Нідерландах, Бельгії, Італії, Іспанії тощо [4].

Отже, для нашої країни є дуже актуальним досвід закордонних країн. Нам необхідно розробити свою модель управління державними підприємствами, як б враховувала національний устрій і традиції України, та опиралася б на світову практику.

#### Література

1. Шкільняк М.М. Управління державною власністю: теоретична концептуалізація та практичні аспекти. – Тернопіль : Фірма «Синтез-Поліграф», 2004. – 319 с.
2. Бочаров В.П. Государственная собственность в экономике развитых стран // Весник ВГУ, Серия Экономика и управление. – 2004. – №2. – С. 44-48. / [www.vestnik.vsu.ru/pdf/econ/2004/02/bocharov.pdf](http://www.vestnik.vsu.ru/pdf/econ/2004/02/bocharov.pdf)
3. Венгер В. До питання про управління державними підприємствами // Економіка України. – 2005. - № 2. – С. 46-52.
4. Примеров О.К. Удосконалення управління корпоративними правами держави // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – №10 (65). – С. 51-57.